

Васильківська кераміка та твори мистецької династії

Денисенків у фондovій колекції НМНАПУ

У статті висвітлюються віхи розвитку гончарного промислу в м. Василькові.

Аналізується творча діяльність мистецької династії Денисенків, активних учасників щорічних ярмарків у НМНАПУ, визначається їхня роль у популяризації традиційної культури та внесок у формування фондovої колекції НМНАПУ (XX ст).

Ключові слова: *кераміка, фондovа колекція, майстри народного мистецтва.*

The article covers of folk art.the milestones of the development of pottery in Vasylkiv. The creative activity of the Denisenky Artistic Dynasty, active participants in annual fairs at NMFAL is analyzed, their role in popularizing of traditional culture and contribution to the formation of the collection collection of NMFAL (XX century) is determined.

Keywords: *ceramics, stock collection, masters*

Постановка проблеми: у час формування нової соціокультурної реальності як ніколи актуальними постають вічні цінності, проблематика збереження яких у сучасному суспільстві вирішується, зокрема, мистецькими засобами. Ми розглянемо спосіб збереження та передачі мистецької традиції в межах династії Денисенків і одночасно перед нами постануть трансформаційні зміни у орнаментиці, у технології виготовлення виробів, які неминуче відбуваються з плином часу. Що є найбільш суттєвим у мистецькому досвіді представників творчих династій, яким чином воно зберігається і передається – такі питання ми розглянемо у нашій статті.

Метою нашого дослідження є ознайомлення і вивчення досягнень гончарного промислу на прикладі творчої діяльності керамістів м. Василькова Київської обл., зокрема, відомих керамістів династії Денисенків, які налічують сім поколінь гончарів. Майстри-керамісти з родини Денисенків не лише часті гості на ярмарках у НМНАПУ, їхні роботи зберігаються у фондovій колекції НМНАПУ. Васильківський майоліковий завод, на якому працювали Денисенки, посідав провідне місце у розвитку гончарного виробництва не тільки в Україні, а й за її межами. Михайло Іванович Денисенко запровадив нові технології гончарного виробництва в Україні, очолив школу високого гончарного мистецтва. Сергій Михайлович, син відомого гончаря, продовжує традиції свого батька, сьогодні працює в галузі монументальної кераміки. Григорій Павлович Денисенко, майстер гончарної справи, з любов'ю відтворював на полотні та кераміці історичні події українського народу. Творчі пошуки батька Григорія, одного з найпотужніших майстрів гончарства, розпису та дрібної глиняної пластики другої половини ХХ століття, сьогодні продовжує донька Леся Денисенко-Єременко, майстриня гончарної справи і художньої кераміки. Династія Денисенків зробила вагомий внесок у розвиток гончарства не тільки в Україні, а й у світі. Завдяки гончарному мистецтву простежується тісний зв'язок між прадавньою культурою і сьогоденням. Зоя Володимирівна Предко, молода майстриня, мешканка м. Василькова, продовжує гончарну справу родини Денисенків, майстерно поєднуючи традиційні технології з авангардом. Син Сергія Денисенка – Юрій Денисенко – майстер ліплення і гончарного мистецтва, теж є спадкоємцем родинної гончарної традиції.

Фото 1. Фонди НМНАПУ «Рух», таріль декорована ламаною лінією, денце оздоблене стилізованими листками (КС 3808), фото Татарчук М.А.

Історія дослідження: Васильківська кераміка стала невід’ємною складовою декоративно-прикладного мистецтва України. Її дослідженням займалися Данеченко Л., Мусієнко П. Аналізуючи еволюцію керамічних виробів у м. Василькові, можна простежити зміни технологій виготовлення. За даними П. Мусієнка, у XVIII ст., Васильків був одним з найвизначніших гончарських осередків Наддніпрянщини, васильківські гончарі виробляли різноманітний посуд для приготування, зберігання й подачі на стіл тих чи інших страв (горшки, миски й полумиски, глечики, макітри, ринки, гладишки, тикви, барильця, довжанки, баньки, куманці), а також декоративний посуд, кахлі, черепицю, цеглу, дитячі іграшки тощо. Розквіту гончарства на Україні сприяла наявність в її надрах покладів високоякісних червоних, червоно-бурих та світло-сірих глин. Це

зумовило виникнення значних осередків керамічного виробництва. На Київщині — це Дибинці, Васильків та ін.

У Василькові виробляли миски кількох фасонів: з плавним вигином стінок, силует яких нагадує дибинецькі прості, але від останніх вони відрізнялися тим, що часто зсередини мали ледь помітний концентричний виступ приблизно на рівні третини висоти; з колінним зламом стінок — поличкою, яка міститься на рівні двох третин висоти (згаданий виступ є й на цих мисках, тут його цілком чітко видно, до того ж він підкреслюється розписом з зовнішнього боку, приблизно на рівні третини висоти від денця, стінки трохи вдавлені, а верхня частина утворює ніби наплив, що разом з широкими, до 2 см., горизонтальними вінцями надає мискам особливої масивності); миски без концентричного виступу на стінках і з поличкою, розташованою приблизно на середині висоти стінок (очевидно, ця форма теж запозичена в Дибинцях — місцеві гончарі самі називали такі миски «дибинськими»); полумиски з неширокими, 2,5 — 3 см. завширшки-берегами і трохи піднятим зовнішнім краєм.

Розписували васильківці головним чином миски, рідше — круглий посуд, глечики, макітри для вареників — тощо.

З рослинних мотивів на васильківському посуді бачимо головним чином окремі пірчасті листки. Їхнє колірне заповнення рідко має вигляд суцільної кольорової плями: найчастіше середину листя вкривають лінії, які нагадують прожилки. На відміну від дибинецьких розписів, на васильківських мисках часто малювали кривульки — дрібні й густі, іноді великі й розлогі, а також ряди крапок, що повторюють лінійний контур. Тільки у васильківських майстрів трапляється в розписах характерний візерунок, утворений двома-трьома V-подібними елементами різного кольору, вкладеними один в один. Малювали цей візерунок і в центрі, і на стінках посудини. Його бачимо мало не на кожній другій мисці [1, с.143].

У васильківців виробилася своя система розпису, свої улюблені композиції. Для їхніх малюнків характерна несиметрична композиція, утворена кількома, іноді тільки двома великими мотивами — саме в цих композиціях найчастіше

трапляється характерне велике листя з прожилками на простих мисках такий малюнок вільно заповнює всю площу дна і стінок. У мисок з колінним зламом стінок під вінцями малювали часто орнаментальну смугу, в якій чергувалося кілька окремих мотивів.

Васильківські майстри порівняно рідко зверталися до вертикально орієнтованих композицій з рослинними орнаментами або зображеннями птахів. На мисках «до лавки», як і на дибинецьких, малювали смуги гребінців, але завжди розташовували їх вершинами догори, від чого верхній край такої смуги на васильківських мисках був нерівним, зубчастим. Птахи на Васильківських мисках великі, масивні, з разком намиста на шиї, але характер обробки пір'їн на них інший. Малювали півнів або чайок.

Дуже поширеними на васильківських мисках були малюнки з центричними композиціями. Миски з плавним вигином стінок частіше прикрашали кількома рослинними гілками, що розходяться в стрімкому спіральному русі від центру. На мисках «до лавки» малювали здебільшого центральну розетку (чотирьох чи шестипроменеву зірку), а стінки вище «лавки» оздоблювали гребінцями або смугою, утвореною чергуванням двох орнаментальних мотивів. Але найчастіше на мисках з колінним зламом стінок малювали дві смуги гребінців – над лавкою і навколо денця, де вони утворювали щось на зразок своєрідної променистої розетки. По селах північної Київщини таких мисок збереглося найбільше.

Дуже часто васильківські майстри оздоблювали прості миски так: на нижній частині стінок червоних мисок проводили білу стрічку і пускали поверх неї коричневу кривульку, у білих мисок колір стрічки і кривульки відповідно мінявся. Верх стінок таких мисок прикрашали ряди з двох-трьох окремих орнаментальних мотивів, повторених кілька разів. Подібний мальований посуд гончарі Василькова й Здоровки робили, як на початку XX ст., так і в післяжовтневі роки.

1928 року на базі кустарів – одинаків (16 чоловік) була створена артіль «Керамік», цікаво, що тут працювали родинами: Савчуки – Григорій, Йосип, Мирон та Федір, Вернигори – Карпо, Іван та Опанас та інші майстри. Спочатку майстри артілі робили такий же посуд, як і місцеві гончарі, з тою різницею, що артіль

виготовляла більше художнього посуду, зокрема – ваз для квітів .

Фото 2. Фонди НМНАПУ «Несе Галя воду» на дні тарелі намальована дівчина з відрами (КС 3814), фото Татарчук М.А.

«Васильківський майоліковий завод» – підприємство з виготовлення художніх майолікових виробів – кераміки, що виготовляється з випаленої глини з

використанням розписної глазурі. Засновано у 1934 р. у м. Васильків Київської обл. на базі згаданої вище гончарної артїлі «Керамік».

Спочатку артіль випускала прості гончарні вироби: горшки, миски і макітри. В 1931 році було вдосконалено технологію виробництва: запроваджено розписування посуду ангобами з введенням українського національного орнаменту, та введені нові традиційно українські форми виробів. З 1948 року завод став випускати лише декоративно побутовий посуд та декоративну майоліку. До 1949 року тут працювали лише місцеві народні майстри, серед яких треба особливо згадати неодноразового учасника виставок Прокопа Бідасюка. У 1950 році в колектив прийшли скульптори Григорій та Михайло Денисенки та випускники Київського училища Декоративно-прикладного мистецтва Надія та Валерій Протор'єви [1, с.6]. 1958–62 завод було реконструйовано й перетворено на підприємство з механізованими допоміжними процесами, тунельною піччю та електропечами, цехами відливання у формах і штампування виробів зі збереженням ручного розпису. З цього моменту гончарний посуд почав приймати вигляд близький до майоліки. З початку 1960 років Васильківський майоліковий завод став одним з провідних підприємств української художньої промисловості. Причому велика кількість їхніх творів не лише з успіхом експонувалася на основних виставках декоративного мистецтва в Україні і за рубежом, а ставала масовою заводською продукцією й надходила до магазинів багатьох міст, особливо Києва та Москви, набувши найширшої популярності. Основу асортименту становила колекція посуду й декоративних виробів, виконана в традиційному українському стилі. Завод випускав вироби більш ніж 70 найменувань: вази, миски, тарілки, кашпо тощо.

Великий внесок у розробку технології виробництва (технологічних процесів та палітри ангобів) зробив О. Тищенко. На заводі виготовляють декоративно-ужитковий посуд, скульптуру, сувеніри. Вироби створюються у традиціях української народної кераміки й мають яскравий національний колорит. В асортименті – набори для молока, квасу, води, десерту, вареників, салатниці, вази, вазони для квітів, декор. тарілки, горщики для печені, сувеніри,

аніمالістична скульптура, іграшково-сувенірна продукція, посуд тощо. Посуд округлих, простих за силуетом форм декорується ручним підполивняним розписом ангобами (контурним розписом і фляндрівкою) або вкривається поливами брунатного, зеленого і жовтого кольорів. У декорі використовуються рослинні та геометричні орнаменти, зображення птахів. Пластика і окремі зразки посуду прикрашаються рельєфним орнаментом та наліпами. Продукція заводу експортується у понад 30 країн (зокрема до Чехії, Словаччини, Канади, Японії, Лівії, Йорданії). Роботи майстрів та художників заводу експонувалися на мист. виставках в Україні та за кордоном. Серед місцевих народних майстрів – П. Бідасюк, М. Бібик; художники-керамісти заводу – М. Денисенко, Валерій і Надія Протор'єви, Н. Ісупова, В. Коваленко, С. Денисенко, Г. Можаровська.

Завод припинив існування у 2000 році, відновив діяльність 2004 року як ТОВ. Директор – А. Руденко (від 2003). Спочатку на заводі виготовляли простий гончарний посуд, після приходу художників-професіоналів налагодилося виробництво художньої майоліки.

Фото 3. Фонди НМНАПУ «Чортик з чаркою» (КС 3227), фото Татарчук М.А.

«Васильківська Майоліка» — приватне підприємство у місті Васильків Київської області, створене 2005 р. на базі промислових приміщень заводу «Васильківський майоліковий завод». Випускає традиційний український народний майоліковий посуд ручної роботи. Підприємство випускає близько 60 зразків художніх керамічних виробів: тарілки, миски, макітри, глечики тощо. Васильківська майоліка проста за формою, екологічно чиста, адже виготовлена з місцевих природних матеріалів. Вона

декорована кольоровими глинами — ангобами, розписана оригінальними прийомами ручної роботи — фляндрівкою та пастилажем.

«Васильківська Майоліка» понині продовжує традиції створення українського народного майолікового посуду [8]. Весь посуд, створений на підприємстві, проходить регулярну перевірку, має сертифікати та маркується логотипом підприємства. На колишньому Васильківському майоліко-керамічному заводі, розквіт якого припадає на 60-70 роки минулого століття, розпочинав творчий шлях гончаря Сергій Денисенко. Головним художником там працював його батько Михайло Денисенко й згодом місце батька посів син. На заводі він розробляв зразки для ужиткових речей – миски, чашки, кухлі. Через спілку художників вони брали замовлення на виробництво садово-паркової й інтер'єрної пластики – оформляли палаци одружень, будинки культури. Майстер розказує, що Васильківський майоліко-керамічний завод був заснований як гончарна артіль ще у 1928 році. У цей час гончарів почали обкладати податками й з них почали робити куркулів. Для того, аби вийти з такої ситуації, вони об'єдналися в художню артіль. Так само це було й в Опішному. А на околицях Василькова теж було багато гончарів. В кінці 19 – на початку 20 століття там їх налічувалося до 150. Тоді на гончарний посуд був великий попит, він продавався в межах всього Союзу. А зараз практично всі заводи, які пов'язані з керамікою – майолікою, порцеляною – стоять. Так склалися умови, що різко подорожчали енергоносії, технології на заводах застаріли і затрати були несумісні зі збутом. Раніше посуд був дешевим і його могла собі дозволити купити кожна сім'я. Закриття заводів у 90-х роках вдарило по багатьох майстрах. Хтось змінив професію, а хтось продовжував творити, але вже самотужки. Попри занепад керамічної промисловості в країні, багато майстрів, що працювали на себе, змогли глибше проявити свої творчості здібності й задатки, які були приспані під час монотонного копіювання заводських шаблонів. За словами Сергія Денисенка, сьогодні у майстрів необмежені можливості для творчого самовираження, а це тільки збагачує кераміку новими формами й віяннями. Батько Сергія Денисенка – фаховий художник, майстер художньої кераміки.

Фото 4. Таріль роботи Григорія Денисенка з приватної колекції Лесі Денисенко, фото Татарчук М.А.

Денисенко Михайло Іванович, (03(16). 12. 1917 ст. Слюдянка, нині Іркутська обл., РФ – 07. 12. 2000, м. Васильків, Київська обл.). Михайло Денисенко, дід Івана та Юрія Денисенків, заслужений діяч мистецтв України (1995). Нагороджений Золотою (1961), срібними (1962, 1968) та бронзовими (1965) медалями ВДНГ СРСР. Отримав премію ім. К. Білокур (1998). Член НСХУ (1962). Закінчив Київський художній технікум у 1934 (викладачі: І. Їжакевич, Г. Пивоваров, К. Трохименко, І. Хворостецький), Харківське художнє училище у

1941 (викладачі: А. Блох (вихованка О.Родена), Й. Дайц, М. Дерегус, В. Касіян). У 1942 – 44 перебував у концтаборі (Німеччина). 1946–49 – скульптор-кераміст і художник на підприємствах керамічної галузі Чернігівщини. 1949–82 – головний художник Васильківського майолікового заводу (Київська обл.). Він є автором численних майолікових композицій, декоративної скульптури, декоративного та ужиткового посуду, що становить більшу частину творчого доробку майстра. Творчість М.І.Денисенка ґрунтується на кращих народних традиціях різних регіонів України. Особливо відчутні впливи чернігівського та київського гончарства. Витонченість форм, використання темних ангобів та полив із вкрапленням ще більш темних або світлих плям запозичені в оleshнянських майстрів. Соковиті розписи з великомасштабним рослинним орнаментом на світлому тлі – вплив васильківської кераміки.

Все своє життя Михайло Іванович приділяв велику увагу збереженню та розвитку традицій народного гончарства. У 1980-х роках допомагав троюрідному брату і однодумцю по мистецтву Григорію Павловичу Денисенку [2] відроджувати керамічний осередок в рідній Оleshні. Михайло Іванович не тільки брав участь у налагодженні технологічного процесу, розробці зразків масової продукції, а й створив низку оригінальних творів. Михайло Іванович – учасник республіканських, всесоюзних і зарубіжних мистецьких виставок від 1950 року. Персональні – у Києві (1978), Чернігові (1984). У творчості Михайло Денисенко тяжів до української фольклорної тематики, розвивав традиції народної гончарної кераміки і майоліки, декоративної пластики. Вироби зберігаються у музеї українського народного декоративного мистецтва, Одесі, Сумах, Харкові, Херсоні, Чернігові, Горлівці, Дніпрі, Запорізькому Художньому Музеї, Тернопільському, Вінницькому, Красноградському (Харківської області) краєзнавчих музеях, Чернігівському, Яготинському (Київська обл.) історичних музеях, Канівському музеї народного декоративного мистецтва (Черкаська область), Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький Київської області).

Твори: декоративні тарелі – «Б. Хмельницький» (1949), «До 100-річчя від дня народження І. Франка» (1956), «До 100-річчя від дня смерті Т. Шевченка» (1961), «Караюсь, мучусь, але не каюсь!», «І мене там мати повила» (обидві – 1964), «Там дівчина воду брала» (1971), «З життя козацтва» (обидві – 1964), «Гомоніла Україна» (1986); набори посуду – «Вечірній», «Засвіт встали козаченьки», «Гончарний», «Київський» (усі – 1970), «Васильківський» (1972), «Слава Києву» (1974), «Кутя» (1988), «Птахи» (1990), «Хороші друзі у мене» (1993).

У фондovій колекції містяться значна кількість його робіт: – Здебільшого – це миски: миска, що на дні має велику квітку, намальовану чорними крапками на червоному тлі (КС 3219), миска, на дні якої – декоративна квітка (КС 3220), миска, на білому тлі намальована декоративна пташка, на вінцях – хвильки зеленого кольору (КС 3221), миски з зеленими квітками на дні (КС 3222 та КС 3223), миска, на денці якої намальовано оленя (КС 3224), миска, на денці якої зображено лева (КС 3225), миска «Достаток» всередині чорні та зелені, білі та коричневі кола (КС 3798), миска «Блакитний день» вкрита світло коричневою поливою на якій – голубі кола (КС 3799), керамічна скульптура «Чорний баран з великими загнутими рогами» (КС 3720), миска «Родюча земля» (всередині чорні смуги та стилізовані листки), миска «Гречаники» – на стінках жовто-коричневі кола та зелені плями (КС 3802), миска «Мереживо» з плавно піднятими стінками, на світло-коричневому тлі – ламані лінії світло-голубого кольору (КС 3803), миска «Ростки», миска «Плахта» (КС 3806), таріль «Рух» [01], таріль «Козерог» (пласка, по всій площі тарелі – постать Козерога, глина, полива) (КС 3809), таріль «Птахи співають» (КС 3810), таріль «Запорожець» (КС 3811), таріль «Лось» (КС 3812), тиква з набору «Струмок» (стилізований рослинний малюнок, кола та ламані лінії, 1972 року виготовлення) (КС 3813), таріль «Несе Галя воду» – на дні тарелі намальована дівчина з відрами (іл. № 02), «Баранець рожевий» (КС 3815), ваза «Вишнева» (КС 3816).

Фото 5. Сергій та Леся Денисенко у майстерні, 2018 рік, фото Татарчук М.А.

Для оздоблення виробів М.І. Денисенко застосовував засоби, властиві народному гончарству: ліплення, гравірування, декорування кольоровими поливами, але перевагу надавав розпису, в якому найповніше реалізовував свій хист живописця [5]. Більшість розписів виконані технікою ріжкування, яке робиться різнобарвними глинами: на підсушеній поверхні спочатку однією фарбою виводиться контур малюнка, потім іде розпис іншими кольорами, виріб випалюється, вкривається прозорою свинцевою поливою і випалюється вдруге. Використовує майстер і стародавню фляндрівку, тобто розпис рідкими кольоровими глинами з наступним розтягуванням їх, внаслідок чого фарби

змішуються і утворюють різнокольорові кривульки. Стримані геометричні орнаменти, розкішні рослинні мотиви, різноманітні сюжетні композиції, як правило, майже суцільно вкривають поверхні виробів. А поєднання ніжних зелених, яскравих охристих, різних відтінків коричневих кольорів на світлому тлі надає творам святкового небуденного вигляду. Особливий декоративний ефект створюють розписи блискучими поливами по темному матовому тлу. Не менш цікавими є теракотові вироби, прикрашені композиціями, виконаними білими та сірими ангобами. Для більшої виразності контури таких зображень автор часто підкреслює гравіруванням. Як творча особистість, М.І. Денисенко привніс у мистецтво кераміки власне розуміння образності, нові концепції кольорових рішень [3].

Його троюрідний брат – Денисенко Григорій Павлович (09. 03. 1925, с. Олешня Ріпкинського. р-ну Чернігівської обл. – 02. 08. 2002, м. Васильків Київської обл.) – майстер художньої кераміки [2]. Батько Лесі Денисенко-Єременко. Заслужений майстер народної творчості України (1996). Орден «За заслуги» 3-го ступ. (2001). Премія ім. Д. Щербаківського (1996). Учасник 2-ї світової війни. Чл. НСХУ (1988), НСМНМУ (1991; секретар великої ради, 1991–2002). Навчався у Харківському художньому училищі (1940). Працював на Васильківському майоліковому заводі (1947–85): начальником моделювального цеху, скульптором, завідувачим художньо-експериментальною лабораторією; від 1983 – керівник високотехнічного гончарного підприємства із сучасною технологією у с. Олешня. Учасник всеукраїнських мистецьких виставок від 1953. Персональні – у Чернігові (1984, 1994, 2000), Києві (1996). Зробив вагомий внесок у розвиток формотворення та розпису гончарних виробів, виготовлення малої пластики. У співавторстві із В. Прядкою виконав кілька монументальних панно для бенкетної зали Національного палацу «Україна» (Київ, 1994–98). Вироби зберігаються у Національному музеї-заповіднику українського гончарства в смт Опішня Полтавської області, музеї українського народного декоративного мистецтва, музеї народної архітектури та побуту України (Київ), Чернігівському історичному музеї. Серед творів: декоративні вазы – «Ювілейна», «Києве мій» (обидві – 1982), «Буйноцвіт», «Засвіт встали козаченьки» (обидві – 1995), «Солоха» (1996); декоративні тарелі «Двобій» (1993), «Козацька доля» (1998) (іл.№04); чайний сервіз «Майоліковий» (1994); камін «Історія України» (1995); посудина для напоїв «Лев» (1995); набори посуду «На щастя, на здоров'я» (1995), «Лісова пісня», «Тополя», «Сонячний», «Надвечір'я», «Серпневий вечір» (усі – 1998–99); декор. панно «Київська Русь» (1997); куманці «Святковий», «Щедрий», «На добре здоров'я», «В Олешнянському лісі» (усі – 1998); декоративна посудина «Симпатичний лев» (1998); керамічні ікони «Божя Матір», «Св. Миколай» (обидві – 1998).

Робота Денисенка Григорія Павловича – декоративна скульптура, майоліка з фігуркою чортика з чаркою (іл. №03) зберігається у фондовій колекції НМНАПУ.

Фото 7. «Різдвяна зірка», таріль з приватної колекції С.Денисенка (на ярмарку у НМНАПУ, 2013 рік), фото Савич В.О., Астаулова К.В.

Денисенко Сергій Михайлович (01. 06. 1954, м. Васильків Київ. обл.) – майстер художньої кераміки. Син М. Денисенка. Заслужений майстер народної творчості України (2015). Член НСМНМУ (1991), НСХУ (1994). У 1981 закінчив Львівський ін-т прикладного та декоративного мистецтва (викл. Д. Довбошинський, К. Звіринський). Працював від 1983 на Васильківському майоліковому заводі: завідувачим лабораторією, 1989–2004 – головний художник. Учасник обласних, всеукраїнських виставок народного мистецтва, етнографічних свят від 1982. Персональні виставки відбуваються у Києві (1994–2018 роки). Створює декоративні тарелі, композиції, пласти. Роботам притаманне відчуття пластичних можливостей матеріалу, асоціативність мислення, асиметричність побудови, ритм лінії, графічний підхід до трактування орнаментальних мотивів, яскраві кольорові сполучення (поєднує червоно-вохристий, брунатний та блакитний кольори). Вироби зберігаються у Національному музеї історії України, Національному музеї заповіднику українського гончарства в смт Опішня (Зіньківського р-ну Полтавської обл.), МУНДМ, НМНАПУ.

Твори: декоративні тарелі – «Ранок» (1983), «Весна», «Джерело», триптих «Пробудження» (усі – 1985), «Дивоцвіт» (1986), «Подих вітру» (1987), «Господар лісу» (1991), «Квіти» (2004), «Акт творення. День перший», «Спалах», «Берегиня» (усі – 2006); набір «Багряний» (1987); композиції «Вітряк» (1990), «Млин» (2000). У фондовій колекції НМНАПУ є настінні декоративні тарелі С. Денисенка. Технологія їх виготовлення дещо відрізняється від традиційної васильківської: гіпсова форма набивається глиною, формується заготовка, яка згодом обточується, ангобом наноситься тло, після його підсихання кольоровими ангобами наноситься розпис, випалюється перший раз при температурі 700 градусів, потім – покривається поливою, і випалюється при температурі 1000 градусів.

Фото 8. Робітня Лесі Денисенко, 2018 р., тарелі, фото Татарчук М.А.

Денисенко-Єременко Леся Григорівна (15. 04. 1953, м. Васильків Київ. обл.) — майстриня художньої кераміки. Дочка Г. Денисенка. Заслужений майстер народної творчості України (2009). Отримала обласну мистецьку премію ім. П. Верни (2005). Членкиня НСМНМУ (1994). Мистецтва навчилася у батька. Закінчила Київський політехнічний інститут (1976). Працювала старшим інженером, конструктором Укр. НДІ механізації та електрифікації сільського господарства (сmt Глеваха Васильківського р-ну Київської області, 1976–92), керівник керамічної майстерні Фастівської школи народної майстерності (Київ.

обл., 1993–94). Учасниця обласних, всеукраїнських мистецьких виставок від 1994. Персональні – у Києві (2007). Володіє техніками гончарювання, скульптурного ліплення, розпису ангобами, фляндрівки, тонування, декорування стеклом. Створює декоративні тарелі, вази, келихи, таці, художній ужитковий посуд, пасківники, керамічну скульптуру, глиняні іграшки. Окремі вироби зберігаються у Музеї народної архітектури та побуту України (Київ). Твори: «Лось» (1999), «Вбраний», «Півнева наука», «Загадковий погляд», «Коза з прийдешнім» (усі – 2000), «У святнеділю», «Троє з ложкою», «Лев», «Баранобик», «Ду-ду!», «Сім'я» (усі – 2001), «Витримаємо!», «Засмучений», «Лев-господар» (усі – 2003), «Тур-бик», «Лев-сонце», «Козел-парубок», «Півень-трубач» (усі – 2004), «Стояв старий з молодістю, як із ягідкою», «Українська птаха», «Гордий півень», барильця «Барани на місточку» (усі – 2005), «Ой, дівчата!», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» (обидва – 2006).

Особливості творчого самоусвідомлення митців творчої династії Денисенків полягають у тому, що кожен з них відчуває себе «частинкою мистецької традиції», хоча шляхи до мистецтва у кожного різні (іл. № 05). Сергій Денисенко має у своїй майстерні витвори своїх діда і прадіда, багато робіт батька. Сергій стверджує, що «у майстра немає рамок для творчості» але водночас говорить, що «справжній художник сам для себе відбирає, що своє, а що чуже» (іл. № 06). У Лесі шлях до мистецтва пролягав по-іншому. Надихнула до гончарного мистецтва гончарівну перебудова: «я кажу: що ж мені робити ?, а батько: ліпи, давай ! [7]. Дав до рук глину. Я першу іграшку – свищика там зліпила. Тато показав, як отвори робити, і погнала ліпити півників. Потім – заманулося за круга сісти і планочку піднімати потрошку. Глина, мабуть, просто у крові тече» (іл. № 08, 09).

Кожен з майстрів говорить про зв'язок з родом, зі своїми предками – гончарами [5]. І водночас митці мовлять про те, що кожен із нас пов'язаний із своїм родом: «Ви розумієте, оця пам'ять, пам'ять віків живе у кожній людині, але наскільки вона зараз загнана у той куток, що людина навіть не знає того...». Таким чином митці не лише продовжують династичну мистецьку лінію, але й

допомагають українцям згадати своє коріння, звернутися до історії, міфології, фольклору [4].

Сюжети у Сергія Денисенка – здебільшого народнописенні, міфологічні «Різдвяна Зірка», «Дерево світлих душ» і т.п. (іл. № 07). Цікаво, як відбувається саме творення образів. «Буває, малюєш собі, завантажувеш кольоровими і лінійними сюжетами площини, і тут тобі на певному етапі щось каже «все». От як Господь створив нас такими, як є, він ще й зараз працює над нами». Про зв'язок із родовою пам'яттю Сергій Денисенко говорить так: «У кожному випаді я повторюю по одній-дві тарелі свого батька. Я міг би не робити того, у мене багато й своїх ескізів, але в такий спосіб я підтримую пам'ять про нього, його творчість».

Якщо говорити про сюжети Лесі Денисенко, то вони теж народнописенні у своїй основі, про що говорять і назви творів, наприклад: «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці».

Цікаво, що відчуває митець, коли творить. За словами Сергія Денисенка: «Коли розписую, то виникає відчуття спокою і внутрішнього комфорту. Я вже знаю що таке щастя – це творчість» [10]. Те саме говорить і Леся Денисенко: «Це безмежність, це моя справа по життю, це моє щастя. Це ті речі з землі, які рятують мою душу, мені від того дуже добре, а особливо, коли я бачу, що і люди цим переймаються, якщо сумно людині, вона засміється, як подивиться на ці образи, або навіть похарчується з тої посудини, яку я зробила» (іл. №10).

Фото 9. Майстерня Лесі Денисенко, 2018р. тарелі, фото Татарчук М.А.

Син Сергія Денисенка, Юрій, закінчив Національну Академію Образотворчого Мистецтва та Архітектури у 2011 р. У 2011–2012 рр. працював над проектом «Зозулиця» – талісманом Євро-2012. Звернення до форми «зозулиці» – виду свищика – свідчить про цікавість «молодшого покоління» Денисенків до традиційних форм та образів.

Особливості світобачення митців творчої династії Денисенків полягають у тому, що кожен з них є «частинкою мистецької традиції», хоча шляхи до мистецтва у кожного різні. Об'єднує митців матеріал творення – глина та використання народно-пісенної символіки, міфологічних образів (іл. №4). Дуже важлива роль музеїв, зокрема Національного музею народної архітектури та побуту України у збереженні та пропаганді традиційного мистецтва, мистецьких

традицій українського народу. Цінно, що у фондовій колекції Музею зберігаються твори династії Денисенків, і при цьому щороку на Весняному та Осінньому ярмарку, Вулицях майстрів у Музеї відвідувачі можуть познайомитися з теперішньою, сьогоденною творчістю цих чудових майстрів-керамістів, придбати їхні роботи, доторкнутися до цієї дивовижної творчості та поспілкуватися з митцями вживу. Дотик до справжнього, традиційного мистецтва виховує мистецький смак відвідувачів і сприяє зростанню престижу Музею як культурно-мистецького закладу. Особливо це важливо у наш час – час глобалізації. Крім того своїми високомистецькими виробами митці надають музейним заходам ярмаркового колориту, створюють певний культурний ландшафт.

Враховуючи, що до музеїв під відкритим небом люди приходять, зокрема, у пошуках життєвих цінностей та орієнтирів, духовних знань про минуле і сьогодення, творчість династії Денисенків, разом з творчістю інших митців та мистецьких династій задовольняє ці потреби, зберігаючи давні українські архетипи у XXI ст.

Фото 10. Зозулиці Лесі Денисенко, 2018р., фото Татарчук М.А.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данченко Л. Народна кераміка Середнього Придніпров'я. К., 1974.
2. Денисенко Григорій. В ім'я краси // Нар. мист-во. 2000. № 1–2;
3. Денисенко Михайло. Кераміка: Каталог виставки творів. К., 1989;
4. Прядка В. Народне мистецтво. Видавництво Україна. 2000р., №1,2.
5. Михайло Іванович Денисенко. Григорій Павлович Денисенко. Кераміка, живопис: Каталог виставки. Чг., 1985;
6. Шевчук А. Українська образотворчість: пошуки істини. м. Київ. 2007 р., с. 160.
7. Шевчук А. Глиняна козіяна Лесі Денисенко-Єременко // Нар. мист-во. 2006. № 1–2.
8. Васильківська майоліка - [електронний ресурс] - режим доступу: <http://mayolika.kiev.ua/history.html> (17.02.2019)
9. Енциклопедія сучасної України , біографія Григорія Павловича Денисенка - [електронний ресурс] - режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21622 (17.02.2019)
10. Інтерв'ю з Сергієм Денисенком Сергій Денисенко: Трипілля — то Україна, я це відчуваю - [електронний ресурс] - режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/rozmovy/serhij-denysenko-trypillya-to-ukrajin-a-ya-tse-vidchuvayu> (3.03.2019)